

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՄԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Վ.Վ.Հարությունյան /Ս.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 6

«06» դեկտեմբերի 2023 թ.

ԷԻԿ/բ-077, ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ-1 ԴԱՍՇՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն`	041301.00.6, կառավարում /դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/
Կրթական ծրագիր`	041301.01.6, կառավարում/ուղորտի/ /դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/
Որակավորման աստիճան`	կառավարման բակալավր /բակալավր, մագիստրատուրա/
Ամբիոն`	Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման /ամբիոնի լրիվ անվանումը/
Ուսուցման ձևը`	առկա /առկա, հեռակա/
Կուրս/կիսամյակ	առկա 1-ին կուրս, 2-րդ կիսամյակ
Դասախոս(ներ)`	Մամվել Ժամհարյան /անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ Samvelzhamharyan1948@gmail.com

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	3
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները	4
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների	4
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	6
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները	6
8.	Դասավանդման մեթոդներ.....	7
9.	Ուսումնառության մեթոդները	7
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը	8
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.....	11
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ.....	12
12.1.	Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ.....	12
12.2.	Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	14
12.3.	Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	16
12.4.	Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	16
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.....	17
14.	Գնահատում.....	18
14.1.	Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.....	18
14.2.	Հարցաշար.....	18
14.3.	Գնահատման չափանիշներ	19
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ.....	22

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» դասընթացը կարևորվում է կրթության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է «Կառավարում» կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է.

- Տնտեսագիտության տեսության զարգացման օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
- Արտադրող-սպառող փոխգործունեության չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ:
- Միկրո և մակրոտնտեսական ցուցանիշների և դրանց առանձին-առանձին համեմատության և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից:
- Կարճաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում կոնկրետ տնտեսական իրավիճակների վերլուծելու կարողությունների ձևավորում տարբեր իրավիճակներում:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

- Մովորեցնել տնտեսագիտության տեսության դասընթացի տեսական հիմքերը:
- Բացատրել դասընթացի կառուցվածքի սկզբունքների օրինաչափությունները:
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակային խնդիրներով:
- Մովորեցնել ուսանողներին կատարել միկրո և մակրոտնտեսական առանձին ցուցանիշների հետազոտություններ և կատարել եզրահանգումներ ըստ արդյունքների:
- Մովորեցնել ուսանողներին վերլուծել սահմանափակ ռեսուրսների օգտագործման առանձնահատկությունները բաշխման, փոխանակության և սպառման տնտեսական հարաբերությունների համատեքստում:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների դպրոցական գիտելիքների, տնտեսագիտական հմտությունների առկայությունը

կամ

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը 041301.01.6 «Կառավարում» մասնագիտության բակալավրի կրթական ծրագրում ուսուցանվող «Ֆինանսներ և վարկ» և «Բանկային գործ» դասընթացներից:

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» որպես մեթոդաբանական գիտություն հիմք է հանդիսանում ուսումնառության հաջորդ կուրսերում մյուս տնտեսագիտական դասընթացների ուսումնասիրության համար:

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

4.1. Գիտելիք

4.1.1. Գիտելիք և իմացություն

- Ցուցաբերում է ֆինանսական և վիճակագրական հաշվառման հիմունքների իմացություն:
- Դրսևորում է վերահսկողության տեսական մեթոդաբանական հիմքերի և կազմակերպական գործընթացների արդյունավետության գնահատման հիմնական գործիքակազմի վերաբերյալ գիտելիք և իմացություն:
- Դրսևորում է մակրո- և միկրոտնտեսագիտության հիմնական հասկացությունների և սկզբունքների իմացություն:
- Ցուցաբերում է արժեքի ձևավորման և փոխանցման գործընթացների կառավարման սկզբունքների իմացություն:

4.2 Հմտություններ

4.2.1. Գիտելիքի և իմացության կիրառում

- Կարող է գնահատել միկրո- և մակրոմիջավայրի ազդեցությունը տնտեսական համակարգերի գործունեության վրա:
- Կարող է մշակել կառավարման գործընթացին առնչվող տարբեր ծրագրեր և մասնակցել դրանց իրագործման միջոցառումներին:
- Կարող է գնահատել և կառավարել կազմակերպության գործունեությանն առնչվող ռիսկերը և կատարել համապատասխան կանխատեսումային հաշվարկներ:

4.2.2. Հաղորդակցման, ՏՀՏ և տվյալների հետ աշխատելու կարողություններ

- Կարող է կատարել տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման աշխատանքներ, ինչպես նաև մասնագիտական խնդիրների լուծման նպատակով օգտվել ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից:
- Կարող է պատրաստել հաղորդումներ, զեկուցումներ և ներկայացնել դրանց արդյունքներ:

4.2.3. Ընդհանրական, իմացական կարողություններ, (ներառյալ դատողություններ անելը)

- Ունակ է լուծելու մասնագիտական խնդիրները վերլուծության և համադրության հիման վրա:
- Ունակ է օգտվելու նորմատիվ ֆինանսական և իրավական փաստաթղթերից:

4.3. Կարողություններ

---

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

4.3.1. Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն (ներառյալ սովորելու կարողությունները)

- Ունակ է հաշվի առնելու կառավարչական որոշումների հետևանքները սոցիալական պատասխանատվության տեսանկյունից:
- Ունակ է տարաբնույթ և տարասեռ մշակութային միջավայրերում աշխատելու, տարբեր զարգացման և մտավոր մակարդակի տեր մարդկանց հետ համագործակցելու:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա) Ընդհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

- ԳԿ1** վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
- ԳԿ4** մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
- ԳԿ9** խնդիրների լուծում,
- ԳԿ10** որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

- ՀԳԿ1** գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
- ՀԳԿ2** հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
- ՀԳԿ3** սովորելու ունակություն,
- ՀԳԿ8** ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ) Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

- ԱԿ2** հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
- ԱԿ4** ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
- ԱԿ6** կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
- ԱԿ11** տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
- ԱԿ14** տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Տնտեսագիտության տեսություն 1» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, հետազոտական լաբորատորիաներում աշխատելու, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և տնտեսագիտության տարբեր ոլորտների բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման	Հեռակա ուսուցման
---------	----------------	------------------

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

	համակարգ	համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	5 կրեդիտ/150 ժամ	

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	32	
Գործնական աշխատանք	38	
Սեմինար պարապմունք		
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք	80	
Ընդամենը	150	
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	Քննություն*	

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴ .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային զրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:

- **Մեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Մեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:

Մեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել էլույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:

- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդալուծիան:

Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն

- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵

- **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրվող, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Գործարար խաղեր** – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ ինդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Կունկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաձանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:

- **Հարցի նախապատրաստման մոդել** –կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Հարցազրույց** – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. **Դասավանդման մեթոդներն են**⁶ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր.

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**⁷ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում.

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարամունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	ինքնուրույն աշխատանք
1.	<p>Թեմա 1 Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Ուսումնասիրման առարկան և մեթոդները:</p> <p>Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Տնտեսագիտության հիմնական ուղղությունները:</p> <p>Տնտեսագիտությունն առարկան, նպատակները և խնդիրները:</p> <p>Տնտեսական կատեգորիաներ և տնտեսական օրենքներ:</p> <p>Տնտեսագիտության տեսությունը որպես մեթոդալոգիական գիտություն՝ մեթոդալոգիա և մեթոդ:</p> <p>Տնտեսագիտության միկրո, մեզո, մակրո և մեզա շերտային կառուցվածքը:</p>	4		6		8
2.	<p>Թեմա 2 Արտադրության տեսություն</p> <p>Նյութական արտադրության՝ որպես հասարակության գոյության ու զարգացման հիմք:</p> <p>Արտադրության գործոնների էությունն ու փոխներգործությունը:</p> <p>Արտադրության գործոնների օպտիմալ համակցումը և արդյունավետ օգտագործումը:</p> <p>Արտադրական ֆունկցիա:</p> <p>Արտադրության կազմակերպչաիրավական ձևերը:</p>	4		4		8
3.	<p>Թեմա 3 Սեփականությունը և տնտեսական համակարգի կազմակերպման մոդելները</p>	2		4		8

⁸ Նման է օրացուցային պլանին

	<p>Սեփականությունը որպես տնտեսական երևույթ: Սեփականության և յուրացման օրենքները: Սեփականության տեսակներն ու տնտեսվարման ձևերը: Տնտեսական համակարգերի կազմակերպման մոդելները: Սեփականության տեղը տնտեսության կազմակերպման գործում:</p>					
4.	<p>Թեմա 4 Շուկայական տնտեսության հիմնական գծերը: Ապրանքային արտադրություն: Ապրանք և փող:</p> <p>Ապրանքային արտադրության պայմանները, հիմնական գծերն ու դերը հասարակության տնտեսական զարգացման գործում: Բնատնտեսություն և ապրանքային արտադրություն: «Բարիք», «ապրանք», «ծառայություն» հասկացությունների էությունն ու ձևերը: Ապրանքը և դրա հատկությունները: Սպառողական արժեք և օգտակարություն: Ապրանքների և ծառայությունների արժեքների ձևավորման այլընտրանքային տեսությունները: Մարժինալիզմ: Արժեքների զարգացումը և փողի առաջացումը: Փողը որպես ապրանքային հարաբերությունների զարգացման ձև: Փողի էությունն ու ֆունկցիաները: Գնի էությունն ու կառուցվածքը: Գների տեսակները: Սակագներ: Ապրանքա-փողային ֆետիշիզմ:</p>	2		4		8
5.	<p>Թեմա 5 Շուկայական տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը:</p> <p>Շուկա, շուկայի հասկացությունը, ծագման պայմանները, սեփականության բազմաձևությունը: Շուկայի հիմնական տարրերը, ֆունկցիաները, գործունեության սկզբունքները, կառուցվածքը, ենթակառուցվածքները, օբյեկտները, սուբյեկտները: Շուկայի դասակարգումն ըստ ապրանքային խմբերի, տարածքային հատկանիշների, մրցակցության ձևի, շուկայի սուբյեկտների տեսակների: Շուկայական տնտեսության դրական և բացասական կողմերը:</p>	4		4		8
6.	<p>Թեմա 6 Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում:</p>	4		4		8

	<p>Ձեռնարկության կազմակերպման էությունն ու հիմնական ձևերը (անհատական, ակցիոներական ընկերություն, գործընկերություն): Դրանց առավելություններն ու թերությունները:</p> <p>Մանր, միջին և խոշոր բիզնեսները: Ֆիրման որպես բիզնեսի և միկրոտնտեսական վերլուծության հիմնական կառուցվածքային միավոր:</p> <p>Ֆիրմայի վարքագիծը կատարյալ և ոչ կատարյալ մրցակցության պայմաններում:</p> <p>Ֆիրմայի կառավարման տեսությունը (մենեջմենթ):</p> <p>Մարքեթինգ:</p>					
7.	<p>Թեմա 7 Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը:</p> <p>Կապիտալի նախասկզբնական կուտակումը:</p> <p>Կապիտալի շուկան, դրա օբյեկտները և սուբյեկտները:</p> <p>Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորման արտաքին և ներքին աղբյուրները:</p> <p>Կապիտալի շրջապտույտը և պտույտը:</p> <p>Հիմնական և շրջանառու կապիտալի արդյունավետ օգտագործման ցուցանիշները:</p>	4		4		8
8.	<p>Թեմա 8 Ծախքերի տեսությունը: Արտադրություն և ծախքեր:</p> <p>Արտադրության ծախքերի էությունն ու մեկնաբանումները:</p> <p>Ծախքերի տեսակները:</p> <p>Ինքնարժեքի էությունն ու կառուցվածքը: Ինքնարժեքի իջեցման ուղիները:</p> <p>Աշխատանքի արտադրողականություն: Դրա դինամիկան որոշող գործոնները:</p>	2		2		8
9.	<p>Թեմա 9 Շահույթ և շահութաբերություն: Ձեռնարկատիրական եկամուտ, աշխատավարձ:</p> <p>Շահույթ և շահութաբերություն: Շահույթի էության և աղբյուրների մեկնաբանությունները:</p> <p>Շահույթի մեծությունը որոշող գործոնները:</p> <p>Շահույթի ֆունկցիաները:</p> <p>Շահույթի տեսակները (հաշվապահական, տնտեսական, ընդհանուր</p>	2		2		8

	<p>հաշվեկշռային և այլն): Մոնոպոլ շահույթ: Ձեռնարկատիրական եկամուտ: Աշխատավարձի տնտեսական հիմքերը: Աշխատավարձի ձևերը, տեսակները ու համակարգերը: Անվանական և իրական աշխատավարձ: Աշխատավարձի կազմակերպման տարիֆային համակարգի էությունը:</p>					
10.	<p>Թեմա 10 Ագրո-արդյունաբերական համալիր: Ռենտայի տեսություն: Ագրարային արտադրությունը աշխատանքի և կապիտալի հատուկ ոլորտ: Ագրարային տեխնիկական հեղափոխություն: Ագրո-արդյունաբերական կոմպլեքս: Հողօգտագործում և հողատիրություն: Շուկայական հարաբերությունները ագրո-արդյունաբերական կոմպլեքսում: Հողային ռենտա, էությունը, ձևերը: Ռենտային եկամուտների նեոկլասիկ տեսությունը: Մոնոպոլ ռենտա: Ռենտայի այլ տեսակներ: Հողի գինը: Հողային ռենտա: Կապիտալիզմի զարգացումը գյուղատնտեսության մեջ:</p>	4		4		8
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		32		38		80

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Գ. Կիրակոսյան «Տնտեսագիտության տեսություն»	Երևան 2009թ.
2.	Գևորգյան Մ.Ա. «Տնտեսագիտության տեսություն»	Երևան 1998թ.
3.	Գոռթնի Դ. Ջեյմս, Ռիչարդ Լ. Ստրոուպ, Ա.Ն.Մթուղենմունդի, Ռասել Ս. Սոբելի «Տնտեսագիտություն: Մասնավոր և հասարակական ընտրություն:» Թարգմանություն՝ գլխ. խմբագիր պրոֆ.Գ. Կիրակոսյան	Երևան 1999թ.
4.	Թովմասյան Ռ.Ա. «Տնտեսագիտության տեսություն»	Երևան 2006թ.
5.	Խաչատրյան Գ. Հ. «Տնտեսագիտության տեսություն»	Երևան 2007թ.

6.	Ղուշյան Հ. Բ. «Մակրոէկոնոմիկա»	Երևան 1992թ.
7.	Մարկոսյան Ա., Սաֆարյան Ռ. «Շուկայական տեսության հիմնախնդիրները»	Երևան 2002թ.
8.	«Մենեջմենթ» Յ.Ս, Մուվարյանի խմբ.	Երևան 2002թ.
9.		

Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)

1.	Войтов А. Г. „Экономика. Общий курс“ (фундаментальная теория экономики). Учебник	М. 2003
2.	Гугасян Г. М. „ Экономическая теория. Ключевые вопросы.“ Учебник	М. 2004
3.	Липсиц И.В. . „ Экономика. Учебник для вузов“:	М.2004
4.	Макконелл К.Р. Брю С.Л. Экономикс: Принципы,проблемы и политика. В 2-х томах.	М.1996
5.	Носов С.С. « Экономическая теория Краткий курс.»	М.2001
6.	Носов С.С. „ Основы Экономики.“ Учебник	М. 2004
7.	Основы экономической теории. Курс лекции Под общ. ред. А.А.Кочеткова	М.2004
8.	Рау́зберг Б. А. „ Основы Экономики.“ Учебник пособие.	М. 2000
9.	Стенлейк Дж.Ф. . „ Экономикс для начинающих. “	М.1994
10.	„ Экономическая теория.“ Учебник. Под ред. Камаева В. Д.	М. 2000
11.	„ Экономическая теория.“ Учебник. Под общ. ред. В.И.Видяпина и др.	М.2005
12.	„ Экономика. .“ Учебник под ред. А.С.Булатова	М.2001
13.	Янова В.В. „ Экономика. .“ Учебник	М.2007

Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)

1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
1.	Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Ուսումնասիրման	Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Տնտեսագիտական	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	առարկան և մեթոդները:	ուղղությունների հիմնական ներկայացուցիչները		գրականությունը
2.	Արտադրության տեսություն	Արտադրական հնարավորությունների կորը: Արտադրության հնարավորությունների վրա ազդող ներքին և արտաքին գործոնները	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
3.	Մեփականությունը և տնտեսական համակարգի կազմակերպման մոդելները	Մեփականությունը որպես տնտեսական հարաբերությունների հիմք: Մեփականության օբյեկտներն ու սուբյեկտները	2	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
4.	Շուկայական տնտեսության հիմնական գծերը: Ապրանքային արտադրություն: Ապրանք և փող:	Շուկան, դրա հիմնական տարրերը, օբյեկտները, սուբյեկտները, առաջարկի և պահանջարկի գրաֆիկական պատճառները	2	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
5.	Շուկայական տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը:	Տնտեսական համակարգեր, տիպերը, մոդելները: ՀՀ տնտեսական համակարգ	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
6.	Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում:	Ֆիրմայի կազմավորումը, մանր, միջին և խոշոր բիզնեսները, ֆիրմայի վարքագիծը, մենեջմենթը, մարքեթինգը	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
7.	Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը:	Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորման աբյուրները, կապիտալի շրջապտույտը և պտույտը, հիմնական և շրջանառու կապիտալները:	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
8.	Ծախքերի էությունը: Արտադրություն և ծախքեր	Արտադրության ծախքերի էությունը, տեսակները. ինքնարժեքի էությունը, կառուցվածքը, աշխատանքի	2	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը

		արտադրողականությունը		
9.	Շահույթ և շահութաբերություն: Ձեռնարկատիրական եկամուտ, աշխատավարձ:	Շահույթի ձևավորման աղբյուրները, շահույթի օգտագործումը և բաշխումը և շահութաբերության հաշվարկման ձևերը	2	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
10.	Ագրո-արդյունաբերական համալիր: Ռենտայի տեսություն:	Ռենտաների տեսակները: Մենաշնորհների տեսակները գյուղատնտեսության մեջ, դիֆերենցիալ հողային ռենտա, բացարձակ հողային ռենտա, էկոլոգիական ռենտա, քվադր ռենտա և այլն	4	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Ուսումնասիրման առարկան և մեթոդները:	Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Տնտեսագիտական ուղղությունների հիմնական ներկայացուցիչները	6	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
2.	Արտադրության տեսություն	Արտադրական հնարավորությունների կորը: Արտադրության հնարավորությունների վրա ազդող	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		ներքին և արտաքին գործոնները			
3.	Մեփականությունը և տնտեսական համակարգի կազմակերպման մոդելները	Մեփականությունը որպես տնտեսական հարաբերությունների հիմք: Մեփականության օբյեկտներն ու սուբյեկտները	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
4.	Շուկայական տնտեսության հիմնական գծերը: Ապրանքային արտադրություն: Ապրանք և փող:	Շուկան, դրա հիմնական տարրերը, օբյեկտները, սուբյեկտները, առաջարկի և պահանջարկի գրաֆիկական պատճառները	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
5.	Շուկայական տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը:	Տնտեսական համակարգեր, տիպերը, մոդելները: ՀՀ տնտեսական համակարգ	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
6.	Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում:	Ֆիրմայի կազմավորումը, մանր, միջին և խոշոր բիզնեսները, ֆիրմայի վարքագիծը, մենեջմենթը, մարքեթինգը	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
7.	Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը:	Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորման աբյուրները, կապիտալի շրջապտույտը և պտույտը, հիմնական և շրջանառու կապիտալները:	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
8.	Ծախքերի էությունը: Արտադրություն և ծախքեր	Արտադրության ծախքերի էությունը, տեսակները. ինքնարժեքի էությունը, կառուցվածքը, աշխատանքի արտադրողականությունը	2	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
9.	Շահույթ և շահութաբերություն: Ձեռնարկատիրական եկամուտ, աշխատավարձ:	Շահույթի ձևավորման աղբյուրները, շահույթի օգտագործումը և բաշխումը և շահութաբերության հաշվարկման ձևերը	2	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը

10.	Ագրո-արդյունաբերական համալիր: Ռենտայի տեսություն:	Ռենտաների տեսակները: Մենաշնորհների տեսակները գյուղատնտեսության մեջ, դիֆերենցիալ հողային ռենտա, բացարձակ հողային ռենտա, էկոլոգիական ռենտա, քվազի ռենտա և այլն	4	գրավոր - բանավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
-----	--	--	---	------------------	--

12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	<i>Թեմա</i>	Ուսումնասիրվող հարցեր	<i>Ժամաքանակ</i>	Մտուցման ձևը	Գրականություն ¹¹
1.					
2.					

12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

¹¹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ¹²	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹³
1.	Ծախքերի տեսություն		Ռեֆերատ և տեստերի կազմում	Գործնական պարապմունքների ժամերին	գրավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
2.	Շահույթի տեսություն		Ռեֆերատ և տեստերի կազմում	Գործնական պարապմունքների ժամերին	գրավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
3.	Ագրո-արդյունաբերական համալիր:		Ռեֆերատ և տեստերի կազմում	Գործնական պարապմունքների ժամերին	գրավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը
4.	Ռենտայի տեսություն:		Ռեֆերատ և տեստերի կազմում	Գործնական պարապմունքների ժամերին	գրավոր	*-բոլոր թեմաների համար օգտագործել նշված գրականությունը

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹⁴

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Համակարգչային լսարաններ՝ ֆ3, ֆ4, ֆ5
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	Լսարաններ՝ ֆ41, ֆ43

¹² Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹³ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

¹⁴ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁵:

Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝ առավելագույնը 20 միավոր,
- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ: Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն

---

¹⁵«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

14.2. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Տնտեսագիտության տեսության ծագումն ու զարգացման հիմնական ուղղությունները
2. Տնտեսագիտության տեսություն առարկան, խնդիրները, ֆունկցիաները
3. Տնտեսագիտության տեսության ուսումնասիրության մեթոդները
4. Տնտեսական կատեգորիաները և օրենքները, դրանց ենթակարգումը
5. Պահանջումները և դրանց դասակարգումը
6. Տնտեսական ռեսուրսները և դրանց սահմանափակությունը: Տնտեսական ընտրություն
7. Բարիքը և դրա տարբեր դասակարգումները
8. Տնտեսական համակարգի էությունն ու հիմնական տիպերը
9. Սեփականության ձևերը, օբյեկտներն ու սուբյեկտները
10. Արտադրությանը որպես հասարակության գոյության ու զարգացման հիմք, արտադրության հիմնական ձևերը
11. Արտադրության հիմնական գործոնները, դրանց էությունն ու դասակարգերը
12. Արտադրության գործոնների փոխներգործությունն ու օգտագործման արդյունավետությունը
13. Արտադրական ֆունկցիա
14. Բնատնտեսային և ապրանքային արտադրություն: Ծագման պայմանները, հիմնական գծերը և տիպերը
15. Ապրանքը և դրա հատկությունները: Ապրանքի մեջ մարմնացած աշխատանքի երկակի բնույթը
16. Փողի ծագումը, էությունը և ֆունկցիաները
17. Հավելյալ արժեքի արտադրությունը, ձևերը: Հավելյալ արժեքի նորմա և մասսա
18. Արժեքի օրենքը և դրա ֆունկցիաները
19. Փոխանակության և արժեքի ձևերի զարգացման պատմական գործընթացը: Արժեքի այլընտրանքային տեսություններ
20. Շուկայական տնտեսության ձևավորման նախադրյալները և ընդհանուր տարրերը
21. Շուկան և փոխանակության դերը նրա էվոլյուցիայում: Շուկայի գործառույթները և հիմնական սկզբունքները
22. Շուկայի դասակարգման հիմնական մոտեցումները, կառուցվածքը, դրական և բացասական կողմերը
23. Շուկայի հիմնական տարրերը և ֆունկցիաները
24. Պահանջարկի և առաջարկի փոխկապվածությունը՝ հավասարակշռված գին
25. Պահանջարկը և դրա մեծության վրա ազդող գործոնները: Պահանջարկի օրենքը և դրա կորը
26. Առաջարկը և դրա մեծության վրա ազդող գործոնները: Առաջարկի օրենքը և դրա կորը
27. Կապիտալի գործառույթների և մեկնաբանումների տարբերակումը: Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը
28. Կապիտալի նախասկզբնական կուտակումը, էությունը, ձևերը
29. Կապիտալի էությունը, փողի փոխարկումը կապիտալի, կապիտալների շուկա
30. Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում, ֆիրմայի վերաբերյալ տեսություններ
31. Ծախքերը, դրանց էությունը, կառուցվածքը և դասակարգումը

32. Շահույթի էությունը, դրա մեծությունը որոշող գործոնները
33. Շուկայական հարաբերություններն ագրոարդյունաբերական համալիրում
34. Հողային ռենտայի էությունը և ձևերը: Հողի գինը և դրա վրա ազդող գործոնները
35. Սպառում և խնայողություն: Խնայողության և սպառման միջին սահմանային հակումները
36. Գինը շուկայական էկոնոմիկայում, ձևավորման մեխանիզմը և գործառույթները: Գների համակարգը
37. Աշխատավարձի էությունը, ձևերը, մակարդակը և դինամիկան
38. Շուկան որպես ֆիրմայի առևտրական միջոց
39. Ձեռնարկությունը և դրա էությունը
40. Ֆիրմայի կառավարման տեսությունը

Ա) 1-ին ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)

▪ Ընդգրկված թեմաները.

1. Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Ուսումնասիրման առարկան և մեթոդները:
2. Արտադրության տեսություն
3. Սեփականությունը և տնտեսական համակարգի կազմակերպման մոդելները
4. Շուկայական տնտեսության հիմնական գծերը: Ապրանքային արտադրություն: Ապրանք և փող:
5. Շուկայական տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը:

▪ Ընդգրկված հարցեր.

1. Տնտեսագիտության տեսության ծագումն ու զարգացման հիմնական ուղղությունները
2. Տնտեսագիտության տեսություն առարկան, խնդիրները, ֆունկցիաները
3. Տնտեսագիտության տեսության ուսումնասիրության մեթոդները
4. Տնտեսական կատեգորիաները և օրենքները, դրանց ենթակարգումը
5. Պահանջմունքները և դրանց դասակարգումը
6. Տնտեսական ռեսուրսները և դրանց սահմանափակությունը: Տնտեսական ընտրություն
7. Բարիքը և դրա տարբեր դասակարգումները
8. Տնտեսական համակարգի էությունն ու հիմնական տիպերը
9. Սեփականության ձևերը, օբյեկտներն ու սուբյեկտները
10. Արտադրությանը որպես հասարակության գոյության ու զարգացման հիմք, արտադրության հիմնական ձևերը
11. Արտադրության հիմնական գործոնները, դրանց էությունն ու դասակարգերը
12. Արտադրության գործոնների փոխներգործությունն ու օգտագործման արդյունավետությունը
13. Արտադրական ֆունկցիա
14. Բնատնտեսային և ապրանքային արտադրություն: Ծագման պայմանները, հիմնական գծերը և տիպերը
15. Ապրանքը և դրա հատկությունները: Ապրանքի մեջ մարմնացած աշխատանքի երկակի բնույթը
16. Փողի ծագումը, էությունը և ֆունկցիաները

17. Հավելյալ արժեքի արտադրությունը, ձևերը: Հավելյալ արժեքի նորմա և մասսա
18. Արժեքի օրենքը և դրա ֆունկցիաները
19. Փոխանակության և արժեքի ձևերի զարգացման պատմական գործընթացը:
Արժեքի այլընտրանքային տեսություններ
20. Շուկայական տնտեսության ձևավորման նախադրյալները և ընդհանուր տարրերը

Բ) 2-րդ ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 19-20 շաբաթվա ընթացքում)

▪ Ընդգրկվող թեմաները.

1. Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում:
2. Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը:
3. Ծախքերի տեսությունը: Արտադրություն և ծախքեր:
4. Շահույթ և շահութաբերություն: Ձեռնարկատիրական եկամուտ, աշխատավարձ:
5. Ազրո-արդյունաբերական համալիր: Ռենտայի տեսություն:

▪ Ընդգրկված հարցեր.

1. Շուկան և փոխանակության դերը նրա էվոլյուցիայում: Շուկայի գործառույթները և հիմնական սկզբունքները
2. Շուկայի դասակարգման հիմնական մոտեցումները, կառուցվածքը, դրական և բացասական կողմերը
3. Շուկայի հիմնական տարրերը և ֆունկցիաները
4. Պահանջարկի և առաջարկի փոխկապվածությունը՝ հավասարակշռված գին
5. Պահանջարկը և դրա մեծության վրա ազդող գործոնները: Պահանջարկի օրենքը և դրա կորը
6. Առաջարկը և դրա մեծության վրա ազդող գործոնները: Առաջարկի օրենքը և դրա կորը
7. Կապիտալի գործառույթների և մեկնաբանումների տարբերակումը: Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը
8. Կապիտալի նախասկզբնական կուտակումը, էությունը, ձևերը
9. Կապիտալի էությունը, փողի փոխարկումը կապիտալի, կապիտալների շուկա
10. Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում, ֆիրմայի վերաբերյալ տեսություններ
11. Ծախքերը, դրանց էությունը, կառուցվածքը և դասակարգումը
12. Շահույթի էությունը, դրա մեծությունը որոշող գործոնները
13. Շուկայական հարաբերություններն ազրոարդյունաբերական համալիրում
14. Հողային ռենտայի էությունը և ձևերը: Հողի գինը և դրա վրա ազդող գործոնները
15. Սպառում և խնայողություն: Խնայողության և սպառման միջին սահմանային հակումները
16. Գինը շուկայական էկոնոմիկայում, ձևավորման մեխանիզմը և գործառույթները: Գների համակարգը
17. Աշխատավարձի էությունը, ձևերը, մակարդակը և դինամիկան
18. Շուկան որպես ֆիրմայի առևտրական միջոց
19. Ձեռնարկությունը և դրա էությունը
20. Ֆիրմայի կառավարման տեսությունը

14.3. Գնահատման չափանիշները¹⁶.

- Տեսական գիտելիքները՝ 2 ստուգում:
- Գործնական աշխատանքները՝ 4 ստուգում:
- Մեմինար պարապմունքները՝ -:
- Լաբորատոր աշխատանքները՝ -:
- Ինքնուրույն աշխատանքը՝ 2 ստուգում:

---

¹⁶ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն`	041301.00.6, կառավարում <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր`	041301.01.6, կառավարում/ըստ ոլորտի/ <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան`	կառավարման բակալավր <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2023

Առկա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ԷԻԳ/Բ-077 Տնտեսագիտության տեսություն 1			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	5 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	1-ին տարի, 2-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	70	Դասախոսություն	32
			Սեմինար	
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	38
	Ինքնուրույն	80		
	Ընդամենը	150		
Ստուգման ձևը	Քննություն, ընթացիկ քննություն			
Դասընթացի նպատակը	<p><i>Դասընթացի նպատակ է՝</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Տնտեսագիտության տեսության զարգացման օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին: ▪ Արտադրող-սպառող փոխգործունեության չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ: ▪ Միկրո և մակրոտնտեսական ցուցանիշների և դրանց առանձին-առանձին համեմատության և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից: ▪ Կարճաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում կոնկրետ տնտեսական իրավիճակների վերլուծելու կարողությունների ձևավորում տարբեր իրավիճակներում: 			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p><u>4.1. Գիտելիք</u></p> <p>4.1.1. Գիտելիք և իմացություն</p>			

	<ul style="list-style-type: none"> • Ցուցաբերում է ֆինանսական և վիճակագրական հաշվառման հիմունքների իմացություն: • Դրսևորում է վերահսկողության տեսական մեթոդաբանական հիմքերի և կազմակերպական գործընթացների արդյունավետության գնահատման հիմնական գործիքակազմի վերաբերյալ գիտելիք և իմացություն: • Դրսևորում է մակրո- և միկրոտնտեսագիտության հիմնական հասկացությունների և սկզբունքների իմացություն: • Ցուցաբերում է արժեքի ձևավորման և փոխանցման գործընթացների կառավարման սկզբունքների իմացություն: <p>4.2. Հմտություններ</p> <p>4.2.1. Գիտելիքի և իմացության կիրառում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Կարող է գնահատել միկրո- և մակրոմիջավայրի ազդեցությունը տնտեսական համակարգերի գործունեության վրա: • Կարող է մշակել կառավարման գործընթացին առնչվող տարբեր ծրագրեր և մասնակցել դրանց իրագործման միջոցառումներին: • Կարող է գնահատել և կառավարել կազմակերպության գործունեությանն առնչվող ռիսկերը և կատարել համապատասխան կանխատեսումային հաշվարկներ: <p>4.2.2. Հաղորդակցման, ՏՀՏ և տվյալների հետ աշխատելու կարողություններ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Կարող է կատարել տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման աշխատանքներ, ինչպես նաև մասնագիտական խնդիրների լուծման նպատակով օգտվել ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից: • Կարող է պատրաստել հաղորդումներ, զեկուցումներ և ներկայացնել դրանց արդյունքներ: <p>4.2.4. Ընդհանրական, իմացական կարողություններ, (ներառյալ դատողություններ անելը)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ունակ է լուծելու մասնագիտական խնդիրները վերլուծության և համադրության հիման վրա: • Ունակ է օգտվելու նորմատիվ ֆինանսական և իրավական փաստաթղթերից: <p>4.3. Կարողություններ</p> <p>4.3.1. Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն (ներառյալ սովորելու կարողությունները)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ունակ է հաշվի առնելու կառավարչական որոշումների հետևանքները սոցիալական պատասխանատվության տեսանկյունից: • Ունակ է տարաբնույթ և տարասեռ մշակութային միջավայրերում աշխատելու, տարբեր զարգացման և մտավոր մակարդակի տեր մարդկանց հետ համագործակցելու:
Դասընթացի բովանդակությունը	<p>Թեմա 1 Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Ուսումնասիրման առարկան և մեթոդները: Տնտեսագիտության ծագումն ու զարգացումը: Տնտեսագիտության հիմնական ուղղությունները: Տնտեսագիտություն առարկան, նպատակները և խնդիրները:</p>

Տնտեսական կատեգորիաներ և տնտեսական օրենքներ:
Տնտեսագիտության տեսությունը որպես մեթոդոլոգիական գիտություն՝ մեթոդոլոգիա և մեթոդ:
Տնտեսագիտության միկրո, մեզո, մակրո և մեզա շերտային կառուցվածքը:

Թեմա 2 Արտադրության տեսություն

Նյութական արտադրության որպես հասարակության գոյության ու զարգացման հիմք:

Արտադրության գործոնների էությունն ու փոխներգործությունը:

Արտադրության գործոնների օպտիմալ համակցումը և արդյունավետ օգտագործումը;

Արտադրական ֆունկցիա:

Արտադրության կազմակերպարավական ձևերը:

Թեմա 3 Սեփականությունը և տնտեսական համակարգի կազմակերպման մոդելները

Սեփականությունը որպես տնտեսական երևույթ:

Սեփականության և յուրացման օրենքները:

Սեփականության տեսակներն ու տնտեսվարման ձևերը:

Տնտեսական համակարգերի կազմակերպման մոդելները:

Սեփականության տեղը տնտեսության կազմակերպման գործում:

Թեմա 4 Շուկայական տնտեսության հիմնական գծերը:

Ապրանքային արտադրություն: Ապրանք և փող:

Ապրանքային արտադրության պայմանները, հիմնական գծերն ու դերը հասարակության տնտեսական զարգացման գործում:

Բնատնտեսություն և ապրանքային արտադրություն:

«Բարիք», «ապրանք», «ծառայություն» հասկացությունների էությունն ու ձևերը:

Ապրանքը և դրա հատկությունները: Սպառողական արժեք և օգտակարություն:

Ապրանքների և ծառայությունների արժեքների ձևավորման այլընտրանքային տեսությունները:

Մարժինալիզմ: Արժեքների զարգացումը և փողի առաջացումը:

Փողը որպես ապրանքային հարաբերությունների զարգացման ձև:

Փողի էությունն ու ֆունկցիաները:

Գնի էությունն ու կառուցվածքը: Գների տեսակները: Սակագներ:

Ապրանքա-փողային ֆետիշիզմ:

Թեմա 5 Շուկայական տնտեսության ընդհանուր բնութագիրը:

Շուկա, շուկայի հասկացությունը, ծագման պայմանները, սեփականության բազմաձևությունը:

Շուկայի հիմնական տարրերը, ֆունկցիաները, գործունեության սկզբունքները, կառուցվածքը, ենթակառուցվածքները, օբյեկտները, սուբյեկտները:

Շուկայի դասկարգումն ըստ ապրանքային խմբերի, տարածքային հատկանիշների, մրցակցության ձևի, շուկայի

սուբյեկտների տեսակների:
Շուկայական տնտեսության դրական և բացասական կողմերը:

Թեմա 6 Ֆիրման շուկայական հարաբերությունների համակարգում:

Ձեռնարկության կազմակերպման էությունն ու հիմնական ձևերը (անհատական, ակցիոներական ընկերություն, գործընկերություն): Դրանց առավելություններն ու թերությունները:

Մանր, միջին և խոշոր բիզնեսները: Ֆիրման որպես բիզնեսի և միկրոտնտեսական վերլուծության հիմնական կառուցվածքային միավոր:

Ֆիրմայի վարքագիծը կատարյալ և ոչ կատարյալ մրցակցության պայմաններում:

Ֆիրմայի կառավարման տեսությունը (մենեջմենթ):

Մարքեթինգ:

Թեմա 7 Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորումը:

Կապիտալի նախասկզբնական կուտակումը:

Կապիտալի շուկան, դրա օբյեկտները և սուբյեկտները:

Ձեռնարկատիրական կապիտալի ձևավորման արտաքին և ներքին աղբյուրները:

Կապիտալի շրջապտույտը և պտույտը:

Հիմնական և շրջանառու կապիտալի արդյունավետ օգտագործման ցուցանիշները:

Թեմա 8 Ծախքերի տեսությունը: Արտադրություն և ծախքեր:

Արտադրության ծախքերի էությունն ու մեկնաբանումները:

Ծախքերի տեսակները:

Ինքնարժեքի էությունն ու կառուցվածքը: Ինքնարժեքի իջեցման ուղիները:

Աշխատանքի արտադրողականություն: Դրա դինամիկան որոշող գործոնները:

Թեմա 9 Շահույթ և շահութաբերություն: Ձեռնարկատիրական եկամուտ, աշխատավարձ:

Շահույթ և շահութաբերություն: Շահույթի էության և աղբյուրների մեկնաբանությունները:

Շահույթի մեծությունը որոշող գործոնները:

Շահույթի ֆունկցիաները:

Շահույթի տեսակները (հաշվապահական, տնտեսական, ընդհանուր հաշվեկշռային և այլն):

Մոնոպոլ շահույթ:

Ձեռնարկատիրական եկամուտ: Աշխատավարձի տնտեսական հիմքերը:

Աշխատավարձի ձևերը, տեսակները ու համակարգերը:

Անվանական և իրական աշխատավարձ:

Աշխատավարձի կազմակերպման տարիֆային համակարգի էությունը:

Թեմա 10 Ազրո-արդյունաբերական համալիր: Ռենտայի տեսություն:

	<p>Ագրարային արտադրությունը աշխատանքի և կապիտալի հատուկ ոլորտ: Ագրարային տեխնիկական հեղափոխություն:</p> <p>Ագրո-արդյունաբերական կոմպլեքս: Հողօգտագործում և հողատիրություն: Շուկայական հարաբերությունները ագրո-արդյունաբերական կոմպլեքսում:</p> <p>Հողային ռենտա, էությունը, ձևերը:</p> <p>Ռենտային եկամուտների նեոկլասիկ տեսությունը:</p> <p>Մոնոպոլ ռենտա: Ռենտայի այլ տեսակներ:</p> <p>Հողի գինը: Հողային ռենտա: Կապիտալիզմի զարգացումը գյուղատնտեսության մեջ:</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>15. Գնահատում</p> <p>Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը, ▪ իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգաքքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման: <p>Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁷:</p> <p>15.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝ առավելագույնը 20 միավոր, ▪ գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման

¹⁷«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

	<p>ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր: <p>15.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.</p> <p>Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ: Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:</p>
<p>Գրականություն</p>	<p>Պարտադիր-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Գ. Կիրակոսյան «Տնտեսագիտության տեսություն» Երևան 2009թ. 2. Գևորգյան Մ.Ա. «Տնտեսագիտության տեսություն» Երևան 1998թ. 3. Գոռթնի Դ. Ջեյմս, Ռիչարդ Լ. Ստրոուպ, Ա.Հ.Սթոդենմունդի, Ռասել Ս. Սոբելի «Տնտեսագիտություն: Մասնավոր և հասարակական ընտրություն:» Թարգմանություն՝ գլխ. խմբագիր պրոֆ.Գ. Կիրակոսյան Երևան 1999թ. 4. Թովմասյան Ռ.Ա. «Տնտեսագիտության տեսություն» Երևան 2006թ. 5. Խաչատրյան Գ. Հ. «Տնտեսագիտության տեսություն» Երևան 2007թ. 6. Ղուշյան Հ. Բ. «Մակրոէկոնոմիկա» Երևան 1992թ. 7. Մարկոսյան Ա., Սաֆարյան Ռ. «Շուկայական տեսության հիմնախնդիրները» Երևան 2002թ. 8. «Մենեջմենթ» Յ.Ս, Սուվարյանի խմբ. Երևան 2002թ <p>Լրացուցիչ-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Войтов А. Г. „Экономика. Общий курс“ (фундаментальная теория экономики). Учебник М. 2003 2. Гугасян Г. М. „ Экономическая теория. Ключевые вопросы.“ Учебник М. 2004 3. Липсиц И.В. . „ Экономика. Учебник для вузов“: М.2004 4. Макконелл К.Р. Брю С.Л. Экономикс: Принципы,проблемы и политика. В 2-х томах. М.1996 5. Носов С.С. « Экономическая теория Краткий курс.» М.2001 6. Носов С.С. „ Основы Экономики.“ Учебник М. 2004 7. Основы экономической теории. Курс лекции Под общ. ред. А.А.Кочеткова М.2004 8. Раўзберг Б. А. „ Основы Экономики.“ Учебник пособие. М. 2000 9. Стенлейк Дж.Ф. . „ Экономикс для начинающих. “ М.1994 10. „ Экономическая теория.“ Учебник. Под ред. Камаева В. Д. М. 2000 11. „ Экономика. .“ Учебник под ред. А.С.Булатова М.2001 12. Янова В.В. „ Экономика. .“ Учебник М.2007